

Artikel | Peter E. Nissen

Har fælles kendingsråb: Sangbøger i den missionske vækkelsesbevægelse i Danmark 1974–2025

På trods af gode indsatser er der stadig store huller i fremstillingen af fællessangshistorien i den missionske vækkelsesbevægelse i Danmark – ikke mindst i forhold til dens nyere historie. Et godt sted at begynde, er at skabe et overblik. Dette er et væsentligt formål med denne artikel. Derfor vil også kun de mest repræsenterede sangdigtere blive præsenteret i denne oversigtsartikel, vel vidende at jeg dermed overser andre væsentlige sange og sangdigtere. Ofte kan en enestående sang af en sangdigter være mere populær end flere af en anden digter. Derfor vil denne artikel også mere angive udgivernes fokus end sangbogens brug.

To parallelt kørende linjer fremhæves. Den ene er ungdomssangen repræsenteret gennem ungdomssangbøgerne, og den anden er hovedlinjen repræsenteret gennem hovedsangbøgerne. De to store fælles sangbogsprojekter, ungdomssangbogsserien *Fælles Sang* (1996–) og hovedsangbogen *Sange og Salmer* (2013) står som vigtige markører for periodens udvikling, som er kendetegnet ved spændingen mellem genremæssige åbninger i forhold til teologisk ensretning – først blandt de unge og siden i hele bevægelsen. De to linjer vil fremstå klart af det følgende, idet artiklen er inddelt i to dele.

Dannelsen af en folkekirkelig 'højrefløj'

I forhold til den historiske periode og genstandsfeltet giver det nemlig god mening at behandle de forskellige organisationer og strømninger under en samlet bevægelse, som udsprang af organiseringen af de missionske vækkelser ind i foreninger fra anden halvdel af 1800-tallet. Martin Schwarz Lausten skriver om en kirkelig 'fløj' som i 1960'erne og 1970'erne organiserede sig i opposition til bibelkritiske strømninger i folkekirken og kirkens manglende evne eller vilje til at gøre noget ved det.¹ Kurt E. Larsen bekræfter en

¹ Schwarz Lausten 2004: 314–316.

sådan 'folkekirkens højrefløj', og han sætter 1965 som en årstalsmarkør for den nyeste højrefløjsbevægelse i folkekirkens liv.² Som primære deltagere nævner de vækkelsesorganisationerne Indre Mission (IM), Luthersk Mission (LM), Evangelisk Luthersk Mission (ELM) og Kristeligt Forbund for Studerende (KFS). Mens KFS er udgået fra bevægelsen som en yngre forening stiftet i 1956 med baggrund i at styrke bevægelsens indsats blandt den tiltagende del af danskere som tog en videregående uddannelse, er Indre Mission og Luthersk Mission udtryk for institutionaliseringen af bestemte lægmandsbaserede vækkelsesbevægelser, som opstod lokalt forskellige steder i Danmark i første del af det 19. århundrede. Mens den indremissionske vækkelse blev stærkt præget af anglo-amerikansk indflydelse (herunder YMCA), har LM rod i den ny-evangeliske bevægelse fra Sverige. ELM udspringer af lokale grupper, som brød med LM i årene 1889-92. Fra 1960'erne har de i stigende omfang nærmet sig hinanden. Et fælles blik på de fire organisationer giver også god mening i en sang- og salmehistorisk sammenhæng. For det er primært gennem de fire organisationer, at lovsangsfornyelsen har fundet sted og fundet et fælles udtryk i bevægelsen.³

Det er her også værd at tage det karismatisk-lutherske netværk Dansk Oase (DO) i betragtning, som har gjort sig gældende siden 1989. Denne nordiske bevægelse på dansk har haft en tæt kontakt til den missionske bevægelse, da mange i DO stammer derfra, og da den deler bevægelsens lutherske ståsted og konservatisme. I forhold til lovsangspraksis har der i det 21. århundrede gennem bevægelsens ungdom været stor musikalsk udveksling mellem missionsbevægelserne og DO – både i forhold til form og indhold.⁴

² Larsen 2022: 265f.; 273–274.

³ Den lille udbryderbevægelse fra IM, *Nyt Liv*, kunne også her være relevant at nævne, da den har en særlig sangbogskultur gennem sangbogen *Lovsangstøner* (om bevægelsen se Larsen 2022: 271–272). Sangbogen udkom første gang i 1970, og var populær i dele af IM. Dens indhold har meget til fælles med bevægelsens sangskat. Men med udgivelsen af anden udgave i 2020 valgte *Nyt Liv* at stille sig udenfor fællesprojektet *Sange og Salmer*. Derfor vil sangbogen heller ikke tages med i betragtning i det følgende.

⁴ Om DO – se Larsen 2022: 268; 280–283. Han nævner den musikalske forbindelse i Larsen 2011: 348. Keld Dahlmann betoner desuden betydningen af dialogen med missionsforeningerne og lovsang som kerneområder for Dansk Oase – se Dahlmann 2008: 160–162. Den karismatisk-lutherske bevægelse har fra begyndelsen været stærkt præget af toneangivende menigheder. Musikalsk er det kommet til udtryk gennem lokalt producerede sangbøger i flere udgaver så som *Dig til Ære* [1995] fra Karlsunde Strandkirke og *Foran tronen* (2011–) fra Aarhus Valgmenighed. Begge sangbogskoncepter er kendetegnet ved at være tekstbøger uden noder, men med becifring. De indeholder både ældre salmer og nye sange. De første udgaver af *Dig til Ære* går tilbage til 1980'erne, og har rod i tidligere uofficielle sangbøger i den karismatiske bevægelse i Danmark i 1970'erne (se Pahus 2008: 49–51 og Dahlmann 2002, 44–45.)

Sangbøgernes betydning

Et sangbogshistorisk perspektiv er her en velegnet indgang til at give overblik over en længerevarende udvikling i forhold til denne bevægelse sang- og musikkultur. For som sangforskeren Karl Clausen påpeger, er sangbøger udtryk for 'et behov og en bestræbelse. Den enkelte sangbogs udgiver kan gælde som repræsentant for ligesindede, der støtter ham i hans bestræbelser [...] Sangbøgernes indhold melder om en livsanskuelse, en hensigt og en smag, og den ansvarlige for valg af tekst og toner fungerer som talerør for sin kreds og sin tid.'⁵ Derfor vil sangbogshistorie være det skelet, denne artikels analyser bygger på. De fem årtiers udvikling fra 1974 til 2025 med hovedvægt på de sidste 30 år vil blive præsenteret og gennemgået og i slutningen af artiklen sat i perspektiv til de seneste og mulige fremtidige tendenser.

Spørgsmålet om kanonisering er her relevant, fordi perioden for denne bevægelse dækker adskillige sangbøger og ikke mindst processen omkring dannelsen af to fælles sangbøger, hvor et større repertoire begrænses og sammenlægges. I en kunst- og litteraturhistorisk sammenhæng er kanonisering udtryk for en proces i samspillet mellem dele ind i en helhed. I det øjeblik enkelte dele sættes sammen i en samlende helhed, indgår der interaktion mellem delene; de ændrer karakter og status i forhold til den sammenhæng de sættes ind i. For eksempel har det stor betydning for opfattelsen af de enkelte bøger i den bibelske kanon, at de er placeret ind i denne kontekst.⁶ Det gør sig også gældende med sange og salmer. I det øjeblik de sættes sammen til en sangbog, indgår de i en samlet diskurs hos en særlig gruppe mennesker i et særligt miljø (jf. Clausen-citatet ovenfor). Henrik Marstal påpeger i den forbindelse sangbogens 'institutionaliserende karakter, når dens repertoire formår at etablere en kulturel-historisk forbindelse til den pågældende institution, som den anvendes i.'⁷

Som spændingspol til kanonisering står fornyelse og forandring af fællessangen. Ændringer i kanon er udtryk for ændringer i kulturen og dens medlemmer, og deri kan man følge hvordan den historiske selvforståelse formes og ændres.⁸ Dette kan naturligvis ikke ses ud af en enkelt salme-/sangbog i sig selv, fordi en sangskat netop er en levende organisme.⁹ Dertil kommer de sociale mediers indflydelse i det 21. århundrede, som ændrer radikalt på

⁵ Clausen 1958: 38.

⁶ Kermode 2004: 33.

⁷ Marstal 2018: 31.

⁸ Kermode 2004: 36.

⁹ Albrecht 1995: 10.

mange af forudsætningerne for forsamlings fællessang.¹⁰ Men netop i forhold til denne artikels genstandsfelt, hvor den analyserede periode er lang og omfatter adskillige – herunder sammenbragte – sangbøger, bliver det på en anden måde muligt at følge en kanoniseringsproces, end når én sang- eller salmebog udgives med årtiers mellemrum.

I sådanne processer mod ensretning, som kanonisering jo kan betragtes som, er der mindst to interessante aspekter, som det er værd at fokusere på. Det ene er spørgsmålet om hvilke nye sange som kommer ind med henblik på at sætte en retning for fremtiden. Dette spørgsmål er taget op i afsnittet 'Ungdomssangens fornyelse i bevægelsen nedenfor'. Det andet er spørgsmålet om hvilke sange, som har overlevet processen, og dermed stadig ønskes brugt i bevægelsen – det vil sige spørgsmålet om kanonisering af sange. En sangbog siger jo som bekendt ikke nødvendigvis noget om *hvad* der synges, men *hvad man foreslår eller ønsker* skal synges.

Bevægelsens ungdomssangbøger har været vigtige markeringer i organisationerne såvel som i bevægelsen som helhed. Derfor vil fornyelse og forandring være mit fokus i afsnittet om ungdomssangbøgerne. Når jeg har sat periodens begyndelse til 1974 skyldes det, at der udkom den første egentlige ungdomssangbog på fløjen, IM's *Lovsynger Herren*.¹¹

Den mest samlende fremstilling i forhold til salme- og sangbogshistorie frem til årtusindskiftet findes i Jørgen Kjærgaards salmehåndbog, som har afsnit om de tre missionsforeningers sangbøger.¹² Fremstillingen har dog ikke syn for, hvordan organisationerne siden 1996 takket være sangbogen *Fælles Sang* har nærmet sig hinanden. Så det ønsker denne artikel at udfolde, samt fortsætte fortællingen ind i det 21. århundrede med fokus på bevægelsens sang- og salmehistorie i de sidste 50 år. Derfor vil der i det følgende også være fokus på det fælles i bevægelserne frem for de enkelte organisationers særpræg. Hertil kommer forholdet mellem salmer og sange. Som det vil fremgå, spiller salmedelen en stor rolle, fordi det afspejler relationen til folkekirken.

¹⁰ Dette er en grundlæggende konklusion af Monique M. Ingalls studier af nordamerikansk evangelikal lovsangskultur i det 21. århundrede (Ingalls 2018: 218). Hendes konklusioner vil blive inddraget i perspektiveringen i slutningen af artiklen.

¹¹ Den selvstændige ungdomsforening KFUM & K udgav *De Unges Sangbog* siden 1892, og den fungerede som IM's ungdomsarbejde fra 1883. På grund af stigende teologiske spændinger brød IM samarbejdet med KFUM & K i 1978, og udgivelsen af *Lovsangstøner* kan tages som et udtryk for den tiltagende splittelse (se også omtalten af *Ungdomstøner* i Larsen 2011: 348). Da KFUM & K fortsatte sin bevægelse ind mod den teologiske midte i folkekirken, blev foreningen ikke en del af den videre missionske samling. Derfor behandles udviklingen i KFUM & K ikke yderligere i denne artikel.

¹² Kjærgaard 2003/1: 190–193; 335–337; 343–344

Selvom artiklens fokus betyder at denne artikel ikke vil gå nærmere ind i enkelte sanges eller sangskriveres stil og indhold, vil der dog præsenteres centrale tendenser og personer undervejs i den lange periode.

Første del: Banebrydende ungdomssangbøger

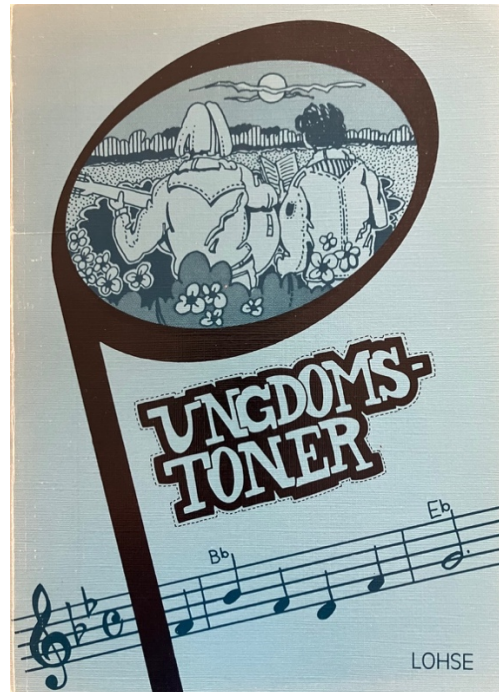
1972	Kristen Sang (KFS)
1974	Lovsynger Herren (Lohse)
1982	Ungdomstoner (IM)
1984	Tillæg til Kristen Sang (KFS)
1987	Ny Sang (LM)
1990	Solstrejf (ELM)
1990	Kristen Sang – 2. udgave (KFS)
1991	Ung Sang (IM)
1996	Fælles Sang (IM, LM, ELM, KFS)
2002	Fælles Sang – 2. udgave (IM, LM, ELM, KFS)
2010	Fællessang – 3. udgave (IM, LM, ELM, KFS)
2017	Fællessang – 4. udgave (IM, LM, ELM, KFS)
[2026	Fællessang – 5. udgave (IM, LM, ELM, KFS)]

Lovsynger Herren (1974) udkom på privat initiativ for at gøre det nemmere at akkompagnere sange med guitar og andre populære ledsageinstrumenter ud fra becifring/akkordsats. Langt de fleste – også sangene med særligt fokus på ungdomsliv i sangbogen – var kendte etablerede sange fra *Hjemlandstoner*. Af andre var der nogle fra LM-traditionen (Ahnfelt/Sandell), og nogle få nye norske og danske sange var med. De danske var primært skrevet af Bente Graugård Nielsen og Anette Hedager Nielsen.¹³ *Ungdomstoner* (1982) var tænkt som et supplement til IM's officielle sangbog *Hjemlandstoner*, men det var også en anerkendelse af, at foreningens unge var blevet så meget præget af tidens

¹³ Tak til Anette Hedager Nielsen for informationer om *Lovsynger Herrens* tilblivelse.

nyorientering inden for fællessang, at der var brug for at skabe musikalsk samling og identitet omkring en særlig ungdomssangbog.

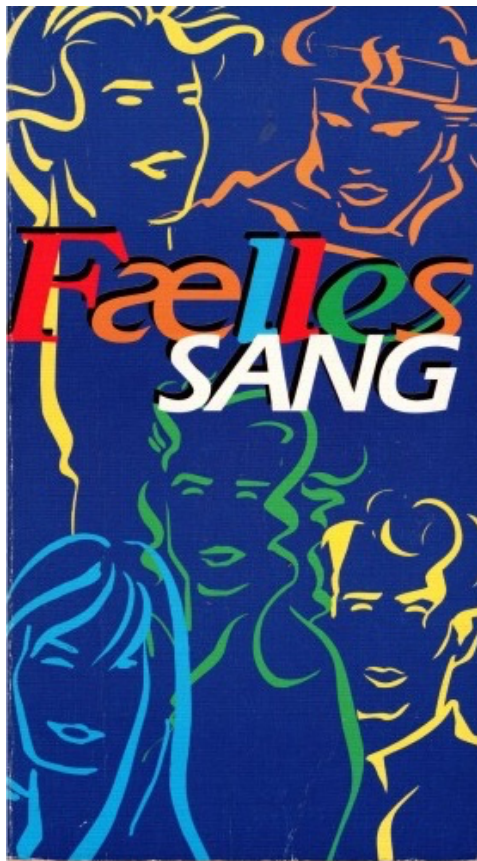
Figur 1. Forsiden til *Ungdomstøner* markerer tydeligvis en anden ramme for fællessangen end missionshuset. Det gælder også i forhold til ungdommelig tøjstil med 1980'ernes populære jeansjakker i centrum. Titlen spiller naturligt nok på arven fra *Hjemlandstøner*.

Få år senere fulgte de øvrige missionsforeninger trop med lignende sangbøger: *Ny Sang* (LM) i 1987 og *Solstrejf* (ELM) i 1990. KFS havde allerede udgivet egen sangbog, *Kristen Sang* i 1972, men ligesom i KFUM & K's *De unges Sangbog* var der ikke noder med becifring (akkordsats) i sangbogen, og dermed var den ikke helt tilpasset den nye ungdomskultur med becifringsspil omkring korte lovsangskor, ofte i lettere rytmisk stil som det dominerende.¹⁴ En ny udgave af *Kristen Sang* med becifring og nodesats frem for en tilhørende nodebog fulgte i 1990.¹⁵

¹⁴ Ligesom *De Unges Sangbog* fremstår den første udgave af *Kristen Sang* med nutidens øjne meget 'voksen' af en ungdomssangbog at være. Dog afviger den fra missionsforeningernes sangbøger ved at have becifring til nogle af sangene og en særlig gruppe af sange på engelsk, hvilket nok afspejler forbundets engagement blandt internationale studerende. KFS udgav desuden *Tillæg til Kristen Sang* med 50 sange i 1984 to år efter *Ungdomstøner*. I lyset af udviklingen har tillægget dog en forbavsende traditionel tilgang i forhold til valg af sange. Det skyldes nok, at der i KFS på det tidspunkt var en stærk bevidsthed om klassiske salmer og vækkelsessanges betydning – se Kofod-Svendsen 2008, 272–273.

¹⁵ Der er sandsynligvis en tæt forbindelse mellem bevægelsens sang- og musikarbejde blandt henholdsvis børn og unge. Dermed er der også en linje fra udviklingen af børnesangen til ungdomssangen. Det vil dog føre for vidt at inddrage børne-, lejr- og skolesangbøger i bevægelsen i denne artikel.

Ungdomstoner blev afløst af dens anden udgave med ny titel, *Ung Sang*, i 1991. De øvrige organisationer ville sikkert have fulgt trop med nye udgaver af deres sangbøger, hvis ikke ideen om en fælles sangbog for foreningernes unge udviklede sig samme år. ELM tilsluttede sig nogle år senere, og det endte med at blive til den første fælles ungdomssangbog i bevægelsen, *Fælles Sang*, som udkom i 1996. En grundtanke bag projektet var en ensretning af melodier og tekster fra ungdomssangbøgerne og at dele udgifter og arbejdsbyrde i forbindelse med udgivelser.¹⁶ Udgivelsen blev en succes og er fulgt op af tre reviderede udgaver i 2002, 2010 og 2017 (de to seneste udgaver har ændret navn til *Fællessang*). Der er nedsat en redaktion med henblik på en femte udgave, som skal udkomme i 2026.¹⁷

Figur 2. Den første udgave af *Fællessang* har friske illustrationer i tidens streg af Paul Erik Jørgensen.

¹⁶ Ifølge forord til *Fælles Sang* 1996.

¹⁷ Ifølge *Impuls (Indre Missions Tidende)* 2. juni 2024.

For alle udgaver af *Fællessang* påpeges det i forordet, at de skal fremme sangkvaliteten. For eksempel skrives det til anden udgave: 'Det er afgørende, at der skrives og synges gode sange i det kristne ungdomsarbejde. Derfor har det været udvalgets målsætning at udgive en sangbog med gode tekster og velskrevne melodier.' Det handler dog også om teologisk indhold. I fjerde udgaves forord påpeges det: 'De lovsange, vi synger, påvirker vores tro og teologi, og derfor har det været en fælles vision for de fire ungdomsforeninger bag udgivelsen, at *Fællessang 4* skulle indeholde sange, som har bibelsk substans, emnemæssig brede og evangelisk klarhed.' Man fornemmer et ønske om at orientere sig i en udfordrende verden af muligheder og påvirkning udefra, og finde de bedst egnede sange – både i forhold til teologisk profil og kunstnerisk kvalitet.

Derudover er hensigten for alle ungdomssangbøgerne at de skal være et supplement og ikke en erstatning for foreningernes hovedsangbøger. I fjerde udgave har man indsat titler fra hovedsangbogen som forslag i emneregistret for netop at gøre denne pointe tydelig. Det hænger også sammen med en øget bevidsthed og et ønske om at sangbøgerne skal bruges af flere aldersgrupper. I tredje udgaves forord skriver redaktionen: 'Det er vores håb, at *Fællessang* må blive brugt, ikke bare i ungdomsorganisationerne, men tages godt imod af alle aldersgrupper.'

Ungdomssangens fornyelse til bevægelsen

Fornyelse af kanon/sangskatten

Af første udgave af *Fælles Sangs* 181 sange er 112 tidligere trykt i organisationernes ungdomssangbøger (62%). Derudover er flere sange trykt i ældre sangbøger eller salmebøger. For eksempel Brorsons *I dag er nådens tid* (1735) og Grundtvigs *Gud, vi er i gode hænder* (1853–1855), men i begge tilfælde med nye rytmiske melodier (af henholdsvis Carsten D. Hansen og Willy Egmosen). Fra IM's *Hjemlandstoner* (1989) er nyere sange så som *Han fødtes på vor jord* (Asbjørn Asmussen 1984); *Jeg har et pas i hånden* og *I min hverdag kan jeg ikke se min allerbedste ven* (Carsten Sprint Poulsen 1989); fra LM's *Åndelige Sange og Salmer* (1993) er der sange/salmer så som J. Ellersons *Den dag, du gav os, er til ende* (*The Day thou gavest, Lord, is ended* (1870); *Du levende Ord* (Preben Olsen 1986) og julesangen *O, kom, o kom Emmanuel* (*O, come, o come, Emmanuel* 1871), og fra KFS' *Kristen Sang* (1990) stammer F.R. Havergals *Take my life and let it be* (1874). Ni sange i sangbogen er på engelsk uden oversættelse. Dette bliver en voksende tendens. I fjerde udgave af *Fællessang* er 25 ud af 177 sange på engelsk uden oversættelse (14%). Derudover står tre sange på engelsk med

parallel dansk oversættelse. Nogle ældre anglo-amerikanske sange fra vækkelsesbevægelsen er også med i første udgave: *Der var én som var villig at dø i mit sted* (*There was one who was willing* – C. Breck, 1899 / T.B. Barrat, 1911) og *Kron ham, Guds Offerlam* (*Crown Him with many crowns* – M. Bridges, 1851 / T. Bjerkholt, ukendt år).

Så på flere områder er sangbogen et konservativt projekt, og denne blanding af kendte og nye sange fortsætter i de følgende udgaver af *Fællessang*, om end mængden af gengangere reduceres.¹⁸ Nogle ældre sange og salmer kommer som nævnt med i nye udgaver. I nogle tilfælde hentes de ind fra bevægelsernes 'glemte sangskat', men det er i høj grad med nye samtidsmelodier. Ud over de to nævnte er det Lina Sandells *Hvor går du, hvor går du?* (*Vart går du, vart går du?* – ukendt år) med en svensk melodi af Göran Stenlund (1971). I anden udgave optræder Stenbäcks/Rosenius' *Guds barn jeg er* (*Guds barn jag är*, 1848) med ny melodi af Martin Olsen (1999).

2. Gud, du som ved og kender alt,
du hvert et hår har nøje talt.³
Helt som jeg er, har du mig valgt,
så jeg kan skjule mig i dig.
For du er stærk, når jeg er svag.
Kun i dit lys blir nat til dag.
Hvor jeg går op, har du en vej.
Gud, jeg vil skjule mig i dig.

3. Herre, i din retfærdighed
har du dømt mit liv i kærlighed.
Og på korset gik du i mit sted,
så jeg kan skjule mig i dig.
‘Sl 17,8 - ‘Luk 12,7
Lars Bentz 2001

4. Hvor rig jeg er!
Skønt fattig på jord jeg har levet.
Hvor høj jeg er!
Hvor herlig for Gud jeg er blevet!
For Sønnen på jorden har levet.
Guds barn jeg er! Guds barn jeg er!
Hvor høj og hvor rig jeg er blevet!

5. Halleluja!
Vor Fader, din lov vi vil sjunge.
Halleluja!
Vær priset med hjerte og tunge!
Vær priset af gamle og unge!
Halleluja! Halleluja!
Vi her og i Himmelen sjunge.

Lars Stenbäck 1839 (n.1).
C.O. Rosenius 1848 (n.2-5)

528 a. Guds barn jeg er Oscar Ahnfelt 1848
Guds barn jag är

528 b. Guds barn jeg er Martin Olsen 1999

646 DET PERSONLIGE KRISTENLIV

FRIMODIGHED OG GLEDE 647

Figur 3. Martin Olsens melodi til en af de klassiske sange fra Oscar Ahnfelts sangbog står stilistisk i stærk kontrast til Ahnfelts melodi (1848). På trods af at Olsens melodi ender i mol, udtrykker den med sin levende dynamik Rosenius' tekst på en anden måde end Ahnfelts, som med sine mange halvnoder har en mere proklamerende karakter.

¹⁸ I anden udgave er 70 ud af 185 sange gengangere (38%), i tredje udgave er det 56 ud af 177 sange (32%) og i fjerde udgave er det 57 ud af 177 sange (32%).

Grundtvigs *Jesus er navnet mageløst* (1856) har ny melodi af Anders Grinderslev (u.å.) og Kingos *Nu rinder solen op* (1674) har ny melodi af Lasse Lunderskov (1975). Denne praksis med ældre salmer/sange på nye melodier bliver tiltagende, og det er i høj grad komponister fra bevægelsen selv, som bidrager. Der fortsættes med en fornyelse af bevægelsens egen arv af salmer og sange: I tredje og fjerde udgave har forskellige salmer fået nye melodier: Luthers *Vor Gud han er så fast en borg* har fået ny melodi af Christian Munch-Hansen (1996); Gerhardtts *Befal du dine veje* (1653), Brattekaas' *Ren og retfærdig* (1895) og Mads Nielsens *Sæt vagt omkring min tanke* (u.å.) har alle tre fået ny melodi af David Midtgaard Christiansen (u.å.). Grundtvigs *Jesus! Frelser og Befrier* (1856) har ny melodi af Anders Grinderslev (1990) og Ingemanns *Til Himlene rækker din miskundhed Gud* (1845) har fået tilføjet en melodi af Solveig Bach Tofft (2007). Desuden sange som A.H. Ölanders *Om jeg havde alt, men ikke Jesus* (*Om jag ägde allt men icke Jesus* – 1901) har musik af Stig Andersen (u.å.); og C.O. Rosenius' *For hedningernes skare, o Gud vi beder dig* (*För hedningarnas skaror* – 1851) af Filip Kofod (2004). Rosenius' *På nåden i Guds hjerte* (*På nåden i Guds hjärta* – 1844) har melodi af Jón Poulsen (u.å.). Ligeså har sange af Lina Sandell: *Jeg behøver dig, o Jesus* (*Jag behöver dig, o Jesus* – 1857) har fået ny melodi af Jens Lomborg (2000) og *Jeg kan hvile ud hos Jesus* (*Låt mig andas ut hos Jesus* – ukendt år) har ny melodi af Lise Petersen Worm (u.å.). I det sidste tilfælde har redaktionen hentet en sang af Sandell ind, som ikke tidligere har været trykt i bevægelsens sangbøger. Der er også nye melodier til salmer indført udenfor traditionen: Johannes Johansens *Det folk, som bor i mørkets land* (1977/1995) af Torsten Borbye Nielsen, (u.å.) og *Opstandne Herre, du vil gå* (1976/1990) af Rasmus Sangild (u.å.) samt Holger Lissners *Du fylder mig med glæde* (1977–1978) med ny melodi af Sara Dahlmann (u.å.). Dette er musikere aktive i DO, og måske kan denne musikalske fornyelse af danske salmer udenfor traditionen betragtes som et karakteristisk bidrag fra den karismatiske bevægelse.

29 Du fylder mig med glæde Sara Dahlmann

$\text{♩} = 80$ D A/C# Bm D A Gadd⁹

Du fyl-der mig med glæ-de, for glæ-den er fra dig, du

G A Bm G A D

Gud, der helst vil gi-ve, så glæ-den bor i mig.

1. Du fylder mig med glæde, A/C# Bm
for glæden er fra dig, D A G
du Gud, der helst vil give, A Bm
så glæden bor i mig. G A D

2. Du løfter op min smerte,
så smerten er hos dig,
du Gud, der kender sorgen
og deler den med mig.

3. Du fylder mig med undren,
forunderlige Gud,
Du åbner altid udvej,
når alt ser håbløst ud.

4. Du løfter mine tanker,
så de får fred i dig.
Du er der, når jeg synes,
at du forlader mig.

5. Du bærer mig i livet,
hvor alt kan ske med mig.
Gud, lad mig altid vide,
at jeg tilhører dig!

Holger Lissner

Figur 4. Sara Dahlmanns viseprægede melodi er i bevægelsen blevet et populært alternativ til Egil Hovlands (1978) i moderne kirketonal stil, som stammer fra 78-tillægget.

I flere tilfælde i de senere udgaver har musikere bearbejdet og tilføjet egne tekster til de gamle. Lasse Kobbersmed har i sin udgave (2006) tilføjet et omkvæd til Pettersens *Sæt mig så jeg ser dig Jesus* (*Sett meg så jeg ser deg Jesus* – 1904). Ligeledes har Arvid Asmussen udover ny melodi (u.å.) tilføjet et omkvæd til Paul Gerhardts *Helligånd, vor sorg du slukke* (1647), og Simon Pedersen har tilføjet et omkvæd til Grundtvigs *Alt står i Guds faderhånd* (1856). Det gælder også kendte kernesalmer som Grundtvigs *Et barn er født i Betlehem* (1820/1845) som i Torben S. Callesens gospeludgave (2009) har fået tilføjet et omkvæd med ordene 'Åh halleluja'. Matthias Secher Rom har taget verset *Du, som har dig selv mig givet* ud af Grundtvigs *Hil dig, Frelser og Forsoner* (1837) som enkeltvers og tilsat sine egne ord til verset (u.å.), og Kristian Nørgaard har på lignende måde tilføjet ny melodi og et ekstra vers til Kingos *Skriv dig, Jesus, på mit hjerte* (1689) (u.å.).

I fjerde udgave optræder der desuden en ny måde at forny arven på. Det gøres ved rytmisering og rytmisk forskydning af ældre koraler. I *Jesus lever, graven brast* og *Min Jesus, lad mit hjerte få* er salmerne tydeligvis professionelle og semi-professionelle musikeres frie udgaver på indspilninger og i forbindelse med større lovsangssamlinger.¹⁹

¹⁹ Se for eksempel performance-udgaven af *Jesus lever, graven brast* fra Å-Festival 2017 på IM- og LM-Musiks hjemmeside *Worship Today*: <https://worshiptoday.dk/lovsange/jesus-lever-graven-brast-aa-festival-2017/> samt *Min Jesus, lad mit hjerte få* fra SommerOase 2007 på YouTube:

De nye sange

Kor og enkeltvers

Ligesom i de tidligere ungdomssangbøger er de nye sange i *Fællessang* en blanding af nye sange og kortere enkeltvers eller kor/refræner. En stor del af dem er oversatte fra engelsk og skandinavisk. De kortere enkeltvers/refræner udgør 12 ud af 145 sange i *Ungdomstøner* (8%), 49 ud af 161 sange i *Ny Sang* (30% – sangbogen har et helt afsnit med kategorien 'Bibelkor', som er enkeltvers med bibelvers) og 12 ud af 115 sange i *Solstrejf* (10%). I anden udgave af *Kristen Sang* er 26 ud af 338 sange enkeltvers (8%), hvoraf 8 af dem er på engelsk (2%). De fleste af dem står i et særligt afsnit bag i sangbogen, 'Kor, Bibeltekster'. I første udgave af *Fælles Sang* udgør enkeltvers/kor 44 ud af 181 numre (24%) og i fjerde udgave er det 23 ud af 177 sange (13%). Så frem til fællessangbogen *Fælles Sang* er der en stigende tendens til at inkludere enkeltvers.²⁰ Denne tendens falder dog lidt igen med tiden. Til gengæld bliver grænsen mellem enkeltvers og traditionelle sange med flere vers mere flydende, og de afskilles ikke længere i sangbøgernes afsnitsinddeling.

For eksempel i fjerde udgave er der adskillige sange som i stedet for en traditionel opdeling mellem vers og omkvæd har et fremadskridende forløb med vers, forskellige omkvæd, broer og coda, som er med til at skabe et langt forløb. Et eksempel har den oversatte sang af det norske par Benedicte Vikebø/Bjørnar Algrøy *Du ser mig / Jeg står her i din nærhed* (2011) følgende forløb: første vers – andet vers (musikalsk varieret) – omkvæd (gentages) – andet vers (igen) – omkvæd (gentages) – bro (melodisk gentagelse med ny tekst anden gang) – coda (melodiske gentagelse med ny tekst anden gang) fem gange, fjerde gang med ny tekst.

<https://www.youtube.com/watch?v=cUPWi6WCt-g>. Tilgået den 28.10.2025.

²⁰ Traditionen for enkeltvers i sangbøger går langt tilbage. *Hjemlandstøner* (1989) har for eksempel afsnit med bordbønner og friluftssange, som indeholder adskillige enkeltvers. *Åndelige Sange og Salmer* (1993) og ELM's *Syng for Herren* (2001) har et eget register med enkeltvers. Ifølge Sara Dahlmann er de populære og hyppigt brugte især blandt unge i bevægelsens fællesskaber (Dahlmann 2002, 36 og 70). Alle sangbøger har også et særligt afsnit med ungdomssange, og *Åndelige Sange og Salmer* og *Syng for Herren* har desuden et afsnit med børnesange, om end ingen af dem er enkeltvers. I ungdomssangbøgernes brug af enkeltvers og kor er der uden tvivl en forbindelse til bevægelsens børnesangbøger.

36 Du ser mig
Jeg står her i din nærhed
Benedicte Camilla Vikebo og Bjørnar Algreøy

Vers 1
Jeg står her i din nær - hed,
yd - my - get og svag. Men selv om he -
le ver - den ra - ser, hol - der du mig.

Vers 2
Når li - vet rej - ser sig som bøl - ger, må jeg hvi -
le i din favn. Her kan jeg la' mas - ken fal -
de, for jeg ved, at: Du
ser mig
hol - der mig.
og gi'r mig styr -
De løf - ter, du

Omkvæd
ser mig
hol - der mig.
og gi'r mig styr -
De løf - ter, du

Bro
Du er Gud, du er så me - get mer', end jeg for - står.
Hjælp mig slip - pe gre - bet, la' dig læ - ge mi - ne sår.
Du ser alt og hø - rer til mig.
ta' alt, jeg har og gi' til dig.

Coda
For i dit ord har du sagt,
er jeg skabt,
at du er tro - fast gen - nem alt til et liv
i dit bil - led, i din kraft,
i din kæ - lig - hed. For i dig
i al e - vig - hed.

Sangen er tydeligvis knyttet til en lovsangsperformance, hvor et band under rammer af koncert leder tilskuerne/tilhørerne/medsangerne.²¹ Rammen er altså den traditionelle rockkoncert med musikere på en scene og et publikum på gulvet, men her i sangbogen i en særlig inkluderende fællessangskabende udgave omkring kristen lovsang.

Det er også værd at bemærke at nogle kor fra det økumeniske franske kommunitet Taizé et kommet med, for eksempel *The Lord is my song* og *Wait for the Lord* (første og anden udgave). Måske skyldes det påvirkning fra kredse i DO.²²

Sange med flere vers

Ser man på de nye sange med vers kan de med fordel deles i to grupper: udenlandske og danske, da den missionske bevægelses sangkultur altid har rummet begge dele. Ligesom

²¹ Sangskriverne er knyttet til den norske lovsangsgruppe *Radiate Worship* som udvikler lovsange på tværs af kirkesamfund via den internationale hjemmeside [www.multitracks.com](https://www.multitracks.com/artists/Radiate/biography/) ifølge gruppens hjemmeside: <https://www.multitracks.com/artists/Radiate/biography/> (tilgået 30.5.2025). Hjemmesiden Multitracks har udgangspunkt i den verdensomspændende karismatiske megakirke Hillsong (<https://www.multitracks.com/about/> – tilgået den 30.5.2025).

²² Sara Dahlmann påpeger hvordan Taizé-sangen er kommet ind i Århus Valgmenighed via særlige gudstjenester i samarbejde med missionsselskabet Areopagos i slutningen af 1990'erne (Dahlmann 2002, 90).

med enkeltversene/korene er de udenlandske typisk oversatte fra engelsk eller skandinavisk. I nogle tilfælde er anglo-amerikanske sange kommet med via Skandinavien. Kun undtagelsesvist er sange fra andre sprog kommet med.²³ I første udgave af *Fælles Sang* er omkring en fjerdedel af de nye sange danske, en fjerdedel oversatte sange fra engelsk og halvdelen oversatte sange fra nordiske sprog (svenske, norske og få finske). De repræsenterer en bred gruppe af forfattere. Kun få samtidige sangskrivere er repræsenteret med mere end to sange. Det drejer sig om nordmændene Martin Alfsen (1959–), Vidar Kristensen (1950–), Reidun Rindal Opsal (1955–) og Haldis Reigstad (1939–), som hver er repræsenteret med fire til seks sange. I anden udgave kommer Jan Honningdal (1959–) til med tre sange. Af engelsksprogede står den britiske sanger Graham Kendrick (1950–) stærkest med tre sange repræsenteret. En anden britisk sanger som efterhånden gør sig gældende med flere sange i *Fællessang* er Matt Redman (1974–).

I tredje og fjerde udgave forrykkes balancen. I tredje udgave er 86 sange danske (49%), 67 anglo-amerikanske (37%) og 24 skandinaviske (14%). I fjerde udgave er 97 sange danske (55%), 59 anglo-amerikanske (33%) og 21 skandinaviske (12%). Stigningen i anglo-amerikanske bidrag i forhold til tidligere udgaver skyldes et indtog fra den britiske musiker Stuart Townend (1963–), som i makkerskab med ægteparret Kristyn (1980–) & Keith Getty (1974–) får otte sange i tredje udgave, både i original engelsk udgave og i dansk oversættelse. De er endnu stærkere til stede i fjerde udgave med 13 sange.

Det fremgår dog også tydeligt at der indenfor de seneste 15 år er sket en markant stigning i danske bidrag. Dette skyldes en ny generation af talenter indenfor bevægelsens egne rækker. Jeg kan ikke her komme ind på dem alle, men vil her fokusere på dem, som bidrager med flest sange, og som er med i flere sangbøger. I første udgave er tre sangskrivere godt repræsenteret. Asbjørn Asmussen (1961–) har fire sange med: *Du gav mig tryghed* (u.å.), *Gud min bøn den er så lille* (1981), *Han fødtes på vor jord* (1984); *Under en åben himmel må jeg gå* (u.å.). I alle fire tilfælde har han også komponeret melodi til sangene. En anden sangskriver med ophav i IM er Sprint (Carsten) Korsholm Poulsen (1958–) med de tre sange: *Du skabte den vældige, brændende sol* (1981); *Jeg er med i menigheden* (1996); *Jeg har et pas i hånden* (1989). De har dog alle melodier af forskellige komponister. Asmussens *Gud min bøn den er så lille*; *Han fødtes på vor jord* og Sprints tre sange var allerede trykt i tidligere IM-sangbøger.

²³ For eksempel har *Ny Sang* tre sange på tysk, hvoraf de to dog er oversat fra engelsk og en af dem står både med originalen på engelsk og en tysk oversættelse: *Now is the time for building/Jetzt ist die Zeit zu bauen*. Sange på tysk kommer dog ikke med i det fremtidige *Fællessang*-projekt.

Fra LM stammer Preben Olsen (1956–) som har fået følgende fem sange med: *Du levende Ord* (1986); *Du som satsed' alle kræfter* (u.å.), *Ja, vi tror på påskemorgen* (1991); *Nu er det atter påskemorgen* (u.å.) og *Vi famler frem i sparsomt lys* (u.å.). De tre første sange har melodier af Peter Sander Andersen (1964–). Mens Olsen ikke optræder i tidligere IM-sangbøger og *Kristen Sang*, er Asmussen og Sprint repræsenteret med få sange i LM's og KFS' sangbøger. De er alle tre repræsenteret i de følgende to udgaver af *Fælles Sang* (Sprint er repræsenteret med 12 sange i anden udgave), men kun Sprint optræder i fjerde udgave med *Jeg har et pas i hånden* på ny melodi af Filip Skjerning (1975–) og sangen *Jeg vil trække livet ind* (u.å.) som er skrevet sammen med Benjamin Hougaard (1976–).

Fra den yngre generation af sangskrivere står Mathias Secher Rom (1983–) stærkt. Han skriver også selv musik til de fleste af sine sange. I tredje udgave er han repræsenteret med tre og i fjerde udgave med seks sange. *Tilgiv os, skjul os i din nåde* er med i begge udgaver. Mens sangene i tredje udgave er korte enkeltvers, har han længere sangtekster i fjerde udgave: *Ene sande vej / Dagene går, tiden forsvinder* (med Peter S. Ringgaard), *Kom, kom Jesus, kom; Når du tilgiver og Passion / Truet af fromme præster* (u.å.).

Udover førnævnte *Jeg vil trække livet ind* bidrager Benjamin Hougaard med fem sange i fjerde udgave, hvoraf to er skrevet sammen med andre.

De fem sange af Carsten Almann Levisen (1977–) i tredje udgave kan alles betragtes som knyttet til genren af kortere lovsange/lovsangskor. Han er ikke med i fjerde udgave, dog er *Du har hånd om os* med i hovedsangbogen *Sange og Salmer* (2013).

I de tre seneste udgaver kommer Torben S. Callesen (1972–) for alvor på banen med syv sange i tredje udgave og fem sange i fjerde udgave. Han er allerede repræsenteret med to sange i anden udgave (hvoraf *Hvem vil gi' sit liv* (u.å.) også er med i tredje udgave), *Kun på grund af din nåde*, og *En spire voksed' frem* (2008) er både med i tredje og fjerde udgave. Sidstnævnte er også med i *Sange og Salmer* (2013). Flere af hans sange stammer fra hans gospelmusicals.²⁴

Bjarne Knudsen (1962–), som er aktiv i pinsebevægelsen, har tre sange i tredje udgave og fire i fjerde udgave. *Hvis vi rammes af uro / I dine hænder* (u.å.); *På grund af den nåde / På grund af ham* og *Komme dit rige iblandt os / Levende tro* (2001) er med i begge udgaver. Sidstnævnte sang om kristen efterfølgelse er også med i *Sange og Salmer* (2013).

²⁴ Se hjemmesiden: <https://gospelfamily.dk> samt artiklen "Torben Callesen brænder for at sprede evangeliet gennem musik" i avisen *Udfordringen* 13 december 2024: <https://udfordringen.dk/2024/12/torben-callesen-braender-for-at-sprede-evangeliet-gennem-musik/> (tilgået den 3.6.2025).

I forhold til fjerde udgave kan også nævnes Andreas Kildahl Fibiger (u.å.) med fire sange *Aftryk / Vi ser din storhed i naturen, Gud; Alt er muligt* (sammen med Jacob S. Worm); *Indtag / Du udgør dit blod; Vi er ét folk/Vi har alle samme far* (sammen med David Vestergaard Kristoffersen og Benjamin Hougaard). Simon Pedersen (u.å.) er også repræsenteret med fire sange: *Din er æren* (med Mikkel Möller-Lindkvist), *Mit hjerte som bolig / Gør mit hjerte et hjem for dig; Nåde / Mit fundament er nåde* samt bearbejdelsen af Jørgen Peter Santons (1878–1944) sang *Han elsker mig, min Herre Jesus Krist*.

En toneangivende sang- og musikskriver som især har gjort sig gældende i de sidste 10 år er Arvid Asmussen (1982–), som udover at skrive sange og udgive lydindspilninger har fået en stærk position i bevægelsen som underviser og leder af lovsangsnetværket i DO.²⁵ Mens *Vi vil så kærlighed* også er med i tredje udgave, bliver han massivt repræsenteret i fjerde udgave med ni sange, hvoraf *Covenant prayer* er en bearbejdelse af en bøn af Charles Wesley og *Vi vil så kærlighed* er en bearbejdelse af den kendte bøn af Frans af Assisi. De fleste er kortere sange/kor så som *Fald til ro; Fra hjerteslag til hjerteslag; Vi vil gi' dig det bedste, vi har*, men der er også sangene *Jesus, du er verdens håb / Dit folk har set din frelse og Jesus, jeg har brug for dig* med flere vers.

En anden sangskriver med tilknytning til DO med en lidt anderledes stil er musikeren og præsten Torsten Borbye Nielsen (1962–). Ligesom Arvid Asmussen har han adskillige musikudgivelser bag sig, og med udgangspunkt i sit virke som professionel klassisk guitarist, har han specialiseret sig i sange af mere meditativ karakter og ud fra moderne (folkemusikalsk) keltisk inspiration.²⁶ De fleste af hans bidrag er korte sange/kor. Han er allerede repræsenteret i første udgave med bibelkorene *Herre, jeg har dig hjertelig kær* (1990) og *I dine hænder, Herre Gud* (1993). I tredje udgave er der også længere sange så som *Lov og pris og tak og evig ære* og *Pris Gud*. Han er repræsenteret med seks sange i tredje, men kun to i fjerde udgave. Til gengæld er han gennemgående med i alle fire udgaver, og den af de optagede yngre danske sangskrivere i *Fællessang*, som er mest repræsenteret i hovedsangbogen *Sange og Salmer* (2013) med fire sange.

Overordnet repræsenterer projekt *Fællessang* nogle grundlæggende spændinger: der er et konservativt princip, hvor der forandres for at bevare. Der tilføjes ældre sange og salmer fra sangskatten med nye melodier og i enkelte tilfælde rekonstruerede tekster med henblik

²⁵ Se hans hjemmeside: <https://arvid.silkeborgoasekirke.dk> (tilgået den 20.6.2025) samt artikel om ham i *Udfordringen* 3 januar 2025. Se også omtalen af lovssangsnetværket på Dansk Oases hjemmeside: <https://danskoase.dk/netvaerk/lovsang/> (tilgået den 20.6.25).

²⁶ Se artikel i *Udfordringen* 28 februar 2020 samt omtale på hjemmesiden *salmer.dk*: <https://www.salmer.dk/kunstner/torsten-borbye-nielsen> (tilgået 11.7.25).

på at fastholde unges interesse for at synge ældre sange og salmer. Udfordringen kan være de nye fortolkninger, en sådan forandring af kanon repræsenterer. Desuden kan det rejse en diskussion om, hvorvidt kvaliteten af de nye melodier svarer til de ældre kanoniserede salmers og sanges litterære kvalitet. Vel gør man de klassiske sange mere nutidige med kontemporære melodier; men det tvinger måske også til løbende at tilføje nye melodier, hvis stilen ikke holder. Et interessant eksempel er Lasse Lunderskovs melodi (1977) til Luthers *Nu fryde sig hver kristen mand*, som første gang optræder i bevægelsens sangbøger i *Tillæg til Kristen Sang* (1984), men som i fjerde udgave af *Fællessang* endnu engang har fået tilføjet ny melodi.

Sangene er som nævnt primært hentet fra skandinaviske, anglo-amerikanske og danske kilder. Den øgede mængde af danske sange vidner om en proces mod at skabe en national tradition. Det bliver dog på bekostning af det skandinaviske. For mens den anglo-amerikanske indflydelse fortsætter uformindsket igennem udgaverne, svækkes de skandinaviske bidrag med tiden. Denne indflydelse fra anglo-amerikansk evangelikalisme er ikke ny. Den har præget bevægelsen helt fra begyndelsen.²⁷ Sammenligningen med den moderne nutidige nordamerikanske (og med tiden internationale) evangelikale lovsangskultur (den såkaldte *Contemporary Worship Music (CWM)*) viser en stærk indflydelse. Der har man siden 1970'erne bevæget sig fra folkemusik-inspirerede kor til en særlig lovsangsgenre, domineret af tidens aktuelle pop-rock-strømninger.²⁸

Emnemæssigt ligger ungdomssangene i forlængelse af de temaer, som er dominerende i hovedsangbøgerne. Alle fire udgaver af *Fællessang* bygger videre på første udgaves kategorier; 'Lovprisning og tilbedelse'; 'Frelsen i Kristus'; 'Bøn'; 'Guds Ord og sakramenterne'; 'Frelsesvished og -glæde'; 'Troens liv'; 'Vækkelse og omvendelse'; 'Mission' og 'Det kristne håb'. De bliver så suppleret med kategorierne 'Gud Fader' og 'Helligånden' (fra 2. udgave); 'Højtider' (fra 3. udgave) og 'Det kristne fællesskab' (4. udgave). På den måde er *Fællessang* tæt på hovedsangbogen med dens fokus på troens indre liv, om end Helligånden og det kristne fællesskab får en voksende rolle.

²⁷ Dette påpeges i Elith Olesens afhandling (Olesen 1996).

²⁸ 'I have traced the broad shifts in the North American commercial worship music mainstream as the predominant styles moved from folk-influenced choruses of the 1970s, to "adult contemporary" style ballads of the 1980s-1990s, to the youth-oriented, radio-friendly pop-rock of the late 1990s and 2000s, to a more eclectic genre that is nonetheless still dominated by pop-rock in the 2010s' (Ingalls 2018: 10; se også Ingalls 2017).

Mod en fælles hovedsangbog

Den sanglige fornyelse af bevægelsen gennem *Fællessang* blev styrket med den fælles hovedsangbog *Sange og Salmer* fra 2013. 56 sange fra de første tre udgaver er kommet med i sangbogen og udgør dermed 7% af sangbogens numre. I forhold til nye sange udgør sangene fra *Fællessang* 33%. Så ungdomssangbogen er blevet inddraget i den generelle fornyelse af fællessangen i bevægelsen. Heraf er 10 ældre kendte sange, som gennem *Fællessang* har fået ny melodi.

Sange fra *Fællessang* som er med i *Sange og Salmer*:

518 Alene Kristus er mit håb (3. udgave)	Stuart Townend og Keith Getty (2001)
185 Blodet som randt (2. og 3. udgave)	Jan Honningdal (1995)
738 Dagen går på hæld (2. og 3. udgave)	Svend Erik Petersen (1999)
188 Den kærlighed, som Gud har vist (3. udgave)	Stuart Townend (1995)
91 Der er en forløser (1. og 2. udgave)	Melody Green (1982)
320 Der et håb (3. udgave)	Stuart Townend og Mark Edwards (2007)
352 Der var én som tog min fremtid (2. udgave)	Bente Graugaard Nielsen (1991)
190 Det er dit blod (1. og 2. udgave)	Michael Christ (1985)
723 Din nåde er ny hver en morgen (2. og 3. udgave)	Hans Jørgen Østerby (1996)
44 Du gode Gud (2. og 3. udgave)	Bente Graugaard Nielsen (1997)
60 Du har hånd om os (3. udgave)	Carsten Almann Levisen (2002)
285 Du levende ord (1. og 2. og 3. udgave)	Preben Olsen (1986)
439 Du må komme til Jesus (1. udgave)	Trygve Bjerkrheim (1964)
322 Du og jeg (2. og 3. udgave)	Roland Utbult (?)
193 En spire voksede frem (3. udgave)	Torben S. Callesen (2008)
13 Evige Gud (1. og 2. udgave)	Sigurd Lunde (1983)
14 Fader, Søn og Helligånd (2. udgave)	Jan Honningdal (1993)
443 Far, jeg kommer til dig nu (2. og 3. udgave)	David Hill (1988)
690 Far, må vi sidde lidt hos dig (2. og 3. udgave)	Hans Jørgen Østerby (1996)
358 For Himlens trone (3. udgave)	Charitie Lees Bancroft (1863)

492 For kun hos Gud (1. og 2. og 3. udgave)	Bengt Johansson (1987)
197 Gud, din nåde er større (2. og 3. udgave)	Jan Honningdal (1994)
198 Gud, hvorfor gjorde du dog det (2. og 3. udgave)	Sprint/Carsten Poulsen (2002)
527 Gud, jeg vil skjule mig i dig (3. udgave)	Lasse Bentz (2001)
561 Guds menighed, tag Herrens rustning (3. udgave)	Stuart Townend og Keith Getty (2005)
66 Gud, vi er i gode hænder (1. og 2. og 3. udgave)	N.F.S. Grundtvig (1853–1855)
565 Herre, giv mig dine øjne (2. og 3. udgave)	Sølvi Helen Hopland (1986)
16 Herre, jeg har dig hjertelig kær (1. og 2. udgave)	Torsten Borbye Nielsen (1990)
715 Herren velsigne dig (2. og 3. udgave)	Tore W. Aas (?)
496 Hvem er retfærdig (2. og 3. udgave)	M. Aakre (1986), Asbjørn Asmussen (2001)
612 Hvor går jeg hen (2. og 3. udgave)	Hans Christian Jochimsen (?)
160 Håbet bryder frem på jord (3. udgave)	Stuart Townend og Keith Getty (2004)
70 I dine hænder (1., 2. og 3. udgave)	Torsten Borbye Nielsen (1993)
72 I min Jesu hånd (1., 2. og 3. udgave)	Judson W.V. DeVenter (1896), B. Højlund (?)
501 Ingen er som du (2. udgave)	Lenny LeBlanc (1991), Per Bækgaard (?)
225 Ja, vi tror på påskemorgen (1., 2. og 3. udgave)	Preben Olsen (1991)
368 Jeg hviler trygt i din nåde (3. udgave)	Jón Poulsen (2000)
305 Jeg vil takke dig, Far (2. udgave)	Bente Graugaard Nielsen (1997)
112 Jesus, du den største (1. udgave)	Lars Mörlid (1980)
113 Jesus, du er konge (1. og 2. udgave)	Åsulf Kvammen (1984)
203 Kom og se (1. og 2. udgave)	G. Kendrick (1989), Sprint/C. Poulsen (2002)
374 Min fortjeneste (2. og 3. udgave)	G. Kendrick (1993), Sprint/C. Poulsen (2002)
376 Min Gud – et nådens væld (1. og 2. udgave)	G. Kendrick (1989), Beate Højlund (?)
752 Nu går solen sin vej (1. udgave)	Holger Lissner (1980)
177 Nu i den hellige time (3. udgave)	Eyvind Skeie (1992)

316 Se det Guds Lam (3. udgave)	Stuart Townend og Keith Getty (2007)
211 Se han træder frem (3. udgave)	Stuart Townend og Keith Getty (2001)
234 Se hvilken morgen (3. udgave)	Stuart Townend og Keith Getty (2003)
19 Store og mægtige (2. og 3. udgave)	Jonnie Slottheden (1984)
513 Tak for alt, du har gjort (1., 2. og 3. udgave)	Jan Gamre (1988)
384 Tak for nådens under (2. og 3. udgave)	Don Moen (1990), Karen-Marie Baun (1996)
385 Tilgiv os, Herre (1., 2. og 3. udgave)	Martin Alfsen (1995)
709 Vi kommer til dit hus, Far (1. og 2. udgave)	Martin Alfsen (1993)
50 Vær stille for ham (3. udgave)	Jens Lomborg (2007)
127 Ydmyg og kongelig (2. og 3. udgave)	G. Kendrick (1986), Helge Hoffmann (?)
21 Ære, ære, ære til Guds Lam (1. og 2. udgave)	Larry Dempsey (1983), Trond Løberg (1990)

Oversigten afspejler en løbende indførsel af oversættelser fra engelske og nordiske kilder. Her noteres det at fra engelsk står især Graham Kendrick stærkt med fire sange og fra tredje udgave (2010) Stuart Townend med otte sange. Fra den nordiske gruppe side er især Jan Honningdal repræsenteret med tre sange. I forhold til dansk digtede sange noteres det, at Bente Graugaard Nielsen (1954–) er stærkest repræsenteret med tre sange. Det er overvejende sange med en klassisk strofisk opbygning. 13 ud af de 56 sange er rytmiske enkeltvers/kor. Så der har været en lille åbenhed for at give denne nyere genre plads i hovedsangen.

Anden del: Fælles hovedsangbog

Inden årtusindeskiftet havde de forskellige foreninger udgivet nye udgaver af deres hovedsangbøger: *Hjemlandstoner* (IM) udkom i en fjerde og sidste udgave i 1989. LM fik sin tredje udgave af *Åndelige Sange og Salmer* i 1993. *Syng for Herren* (ELM) udkom i anden udgave i 2001. Det var dog sangbøger, som ikke bare afsluttede et århundrede, men for foreningerne også en æra, da sangbøgerne kom til at stå som slutmarkører for de tre særegne foreningers fællessangskultur, om end der var meget fælles gods imellem dem.

Den fælles ungdomssangbog *Fælles Sang* markerer en milepæl – ikke bare i samarbejdet mellem missionsforeningerne, men også i bevægelsens sangkultur. Sangbøgerne bruges i høj grad også ved hovedmøder og andre samlinger på tværs af generationer.

Det bekræftes at organisationerne bag sangbogen tog det efterfølgende radikale skridt at erstatte foreningernes hovedsangbøger med en fælles sangbog, *Sange og Salmer*, som udkom i 2013 efter 12 års forberedelse. Efter seks års drøftelser mellem foreningerne arbejdede et udvalg fra 2007 på at danne sangbogens indhold. Redaktionen af *Sange og Salmer* var et udfordrende projekt: 1439 sange fra de etablerede sangbøger skulle reduceres og samles til én ny samlende sangbog. Der var i udvalget en bevidsthed om at man arbejdede med 'de fire bevægelsers sangskat'. Dertil kom et ønske om fornyelse, som gav plads til nye sange. Det blev til en sangbog, som indeholder 602 sange fra de tidligere sangbøger og 170 nye sange. Man arbejdede ud fra fem hovedkriterier:

- Sangbogen skal i sin helhed afspejle et klart evangelisk-luthersk indhold.
- Den skal tage vare på og videregive den rige åndelige arv fra sangtraditionerne i de fire bevægelser.
- Det tilstræbes, at sangbogens baglande føler sig hjemme i en fælles sangbog og også beriges med sange fra de andres tradition.
- Sangbogen skal videreføre vækkelsesfolkets sangtradition kombineret med væsentlige dele af den salmetradition, vi har fælles med den øvrige del af kirken.
- Fremtidens brugere er dagens unge. Derfor skal sangbogen også indeholde sange, som benytter sig af nutidens sprog og billedbrug samt et melodivalg, som ligger i forlængelse af dette.²⁹

De to første kriterier lå i naturlig forlængelse af de tidligere sangbøger. De vidner om at organisationerne havde et fælles fundament at arbejde ud fra, som allerede var lagt til rette gennem deres fælles mangeårige indsats som 'højrefløj'. Det tredje mål var naturligvis nyt, fordi der for første gang fremlagde en fælles sangbog.

Når det fjerde kriterium fremstår som en af hovedtankerne, hvor 'vækkelsesfolkets sangtradition' samtænkes med 'kirkens salmetradition' hænger det muligvis sammen med IM's stærke placering i samarbejdet. For af de tidligere sangbogsudgaver var det kun sangbogsudvalget til *Hjemlandstoner*, som så klart formulerede to sidestillede traditioner:

²⁹ Nord Hansen (2013), [1]. Jeg vil i den forbindelse gerne takke Peter Nord Hansen for informative samtaler i forbindelsen med denne undersøgelse.

'Ved siden af vor kirkes rige salmeskat har vi også en rig sangskat at øse af fra vækkelsestraditionen. Et fint samspil mellem disse to skatkamre har gennem årene haft hjemsted i indre Mission – og sådan vil det stadig være.'³⁰ Men da de øvrige bevægelser havde justeret deres udgave af salmer efter DDS, var øvelsen i praksis mindre afgørende. Desuden udgør salmer fra DDS (1953) i *Hjemlandstoner* (1989) 247 ud af 697 numre (ca. 35%). For *Åndelige Sange og Salmer* (1993) er antallet 197 ud af 665 numre (ca. 30%). For *Syng for Herren* (2001) er det 140 ud af 663 numre (ca. 21%) og for *Kristen Sang* (1990) 115 ud af 338 numre (34%). Så bortset fra ELM har aktørerne haft stort set en lige så stor del DDS-salmer med, hvilket gjorde det nemmere at lade DDS-salmer fylde det samme i *Sange og Salmer* (2013). Det gør de dog ikke helt. Af de 772 numre udgør salmer fra DDS (2002) 216 (ca. 28%). Dog er antallet næsten det samme, så den lavere procentsats skyldes også et øget antal samlede numre i forhold til tidligere sangbøger.

Det sidste kriterium, som går på hensyn til de unge, er ikke nyt. Det har været et gennemgående argument for at lave nye udgaver af sangbøgerne gennem tiderne. *Sange og Salmer* afspejler en gennemført fornyelse i forhold til musikalsk opsætning. Det er den første hovedsangbog i bevægelsen som har becifringssats til samtlige melodier. Det gælder også i nodebogsudgaven, som både har fuldt udskrevet koralsats og samtidig forenklet becifring til hver melodi.

Spændinger mellem sangskat (kanon), aktuel brug og sammenlægning har gjort sig gældende i processen: 'I de hidtidige sangbøger er der en del sange, som af forskellige grunde ikke bruges eller bruges meget sjældent. Vi har ønsket at begrænse mængden af sange, der ikke synges, men vi har også måttet erkende, at det er en vanskelig proces, og at der i en ny sangbog vil gå noget i arv, som er en del af sangskatten i én bevægelse, men som ikke vil blive sunget meget i de andre.'³¹

Den udvalgte skare i *Sange og Salmer*

I den følgende oversigt fremstår de sange og salmer, som er med i *Sange og Salmer*, og som også var med i alle de fire organisations-sangbøger før den fælles sangbog. Det giver et indtryk af hvilke sange de fire organisationer har til fælles, og som bevægelsen ønsker at give videre. Oversigten er opdelt i salmer, som er fælles med DDS (2002) og sange udenfor

³⁰ "Lovsang – vækkelse og mission", forord til *Hjemlandstoner* (1989).

³¹ Nord Hansen (2013), [2].

DDS.³² Ikke mindst listen over sange var sandsynligvis blevet længere, hvis *Kristen Sang* havde samme mængde af numre som de øvrige sangbøger.³³

Salmer

350 Af dybsens nød, o Gud til dig	(M. Luther, 1524)
433 Aldrig er jeg uden våde	(T. Kingo, 1681)
26 Aleneste Gud i Himmerig	(før-reformatorisk)
27 Almagts Gud velsignet vær	(før-reformatorisk)
588 Beder, og I skulle få	(J.N. Brun, 1786)
56 Befal du dine veje	(P. Gerhardt, 1653)
281 Behold os, Herre! ved dit ord	(M. Luther, 1542)
598 Bliv hos mig, kære Herre Krist	(H.A. Timm, 1834)
128 Blomstre som en rosengård	(N.F.S. Grundtvig, 1837)
434 Bryd frem, mit hjertes trang at lindre	(L. A. Gotter, 1714/ H.A. Brorson, 1734)
144 Dejlig er Jorden	(B.S. Ingemann, 1850)
741 Den mørke nat forgangen er	(H.C. Sthen, 1589)
319 Den store hvide flok vi se	(H.A. Brorson, ca. 1765)
431 Den tro, som Jesus favner	(H.A. Brorson, 1735)
145 Den yndigste rose er funden	(H.A. Brorson, 1732)
552 Det koster mer, end man fra først betænker	(H.A. Brorson, 1735)
218 Dig være ære / Thine be the glory ³⁴	(E.L. Budry, 1885)
666 Din rigssag, Jesus, være skal	(K.A. Reichelt, 1912)
93 Du Herre Krist	(H.C. Sthen, 1588)
353 Du som freden mig forkynder	(C. Richardt, 1880)

³² Da forholdet til folkekirken her er i fokus, og da det mere handler om autorisation og kanonisering end egentlige genremæssige forskelle, har jeg her valgt en inddeling efter Erik Skyum-Nielsens definition: at 'en salme er et digt, som står i en (autoriseret) salmebog' (Skyum-Nielsen (2014), 25). Derfor kan for eksempel en salme i *Den Danske Salmebog* af Brorson eller Grundtvig optræde som en sang i *Fællessang* eller *Sange og Salmer*.

³³ Med kun 338 numre er den halv så omfattende som de øvrige. I forhold til den tidligere udgave har man bevidst ønske at give mere plads til 'vor gamle salme- og sangtradition.' (Ifølge forord *Kristen Sang*, 1990).

³⁴ I modsætning til de tre øvrige sangbøger, fremstår salmen i *Kristen Sang* på engelsk.

254 Du, som går ud fra den levende Gud	(J. Montgomery, 1823 / N.F.S. Grundtvig, 1837)
667 Du Ånd fra kirkens første tider	(C.H. Bogatzky, 1750)
632 Dybt hælder året i sin gang	(C.J. Boye, 1833)
725 Gud, du, som lyset og dagen oplod	(C.J. Brandt, 1874)
444 Gud, efter dig jeg længes	(H.C. Sthen, 1589)
288 Gud, lad dit ord i nåde lykkes	(M.B. Landstad, 1861)
529 Guds igenfødte, ny-levende sjæle	(H.A. Brorson, 1735)
267 Guds kirkes grund alene	(S.J. Stone, 1866)
268 Guds menighed er jordens største under	(R.A. Fangen, 1942)
289 Guds ord det er vort arvegods	(N.F.S Grundtvig, 1817)
530 Guds Søn har gjort mig fri	(H.A. Brorson, 1765)
131 Gør døren høj, gør porten vid	(G. Weissel, 1642)
29 Hellig, hellig, hellig, Herre Gud almægtig	(R. Heber, før 1826)
648 Herre, jeg vil gerne tjene	(K. Østergaard, 1891)
200 Hil dig, Frelser og Forsoner	(A. Louvain, før 1250 / N.F.S. Grundtvig, 1837)
157 Hjerte, løft din glædes vinger	(P. Gerhardt, 1653)
364 Hvo vil mig anklage	(H.A. Brorson, 1735)
401 Hvordan takker vi vor Herre	(H.A. Brorson, 1732)
159 Hør, hvor englesangen toner	(C. Wesley, 1739)
257 I al sin glans nu stråler solen	(N.F.S. Grundtvig, 1843/1853)
455 I Jesus søger jeg min fred	(ukendt, 1740)
328 Ja, engang mine øjne skal	(K. Mathinussen, 1954)
74 Jeg er i Herrens hænder	(E. Tobiassen, 1932)
110 Jesus – det eneste, helligste, reneste	(O.T. Moe, 1904)
371 Jesus han er syndres ven	(J.H. Schrader, 1731 / H.A. Brorson, 1735)
226 Jesus lever, graven brast	(J.N. Brun, 1786)

119 Jesus os til trøst og gavn	(H.A. Brorson, 1732)
165 Julebudet til dem, der bygge	(J.C. Hostrup, 1881)
405 Kender du den livsens kilde	(H.A. Timm, 1834)
170 Kom, alle kristne	(F. Oakeley, 1841/1852)
260 Kom, sandheds Ånd! og vidne giv	(T. Kingo, 1699 / N.F.S. Grundtvig, 1826/1837/1846)
35 Lover den Herre, den mægtige konge	(J. Neander, 1679)
274 Lover Herren! han er nær	(B.S. Ingemann, 1822)
174 Lovet være du Jesus Krist	(M. Luther, 1523)
36 Lovsynger Herren, min mund og mit indre	(N.F.S. Grundtvig, 1836)
375 Min frelser mig af døden drog	(N.L. Zinzendorf, 1739)
245 Min Jesus lad mit hjerte få	(B.C. Lund, 1764 / N.F.S. Grundtvig, 1846)
37 Min sjæl, du Herren love	(J. Gramann, før 1540 / C.J. Brandt, 1888)
175 Mit hjerte altid vanker	(H.A. Brorson, 1732)
263 Nu bede vi den Helligånd	(M. Luther, 1524 / N.F.S. Grundtvig, 1855)
539 Nu fryde sig hver kristen mand	(M. Luther, 1523)
732 Nu rinder solen op	(T. Kingo, 1674)
38 Nu takker alle Gud	(M. Rinckart, 1630)
47 Op, al den ting, som Gud har gjort	(H.A. Brorson, 1734)
296 Op, alle folk på denne jord	(H.A. Brorson, 1739)
511 På nåden i Guds hjerte	(C.O. Rosenius, 1844)
212 Se, hvor nu Jesus træder	(T. Kingo, 1689)
125 Skriv dig, Jesus, på mit hjerte	(T. Kingo, 1689)
237 Stat op, min sjæl, i morgengry	(W.A. Wexels, 1858)
136 Tak og ære være Gud	(H. Held, 1658)
89 Til himlene rækker din miskundhed, Gud	(B.S. Ingemann, 1845)
547 Vor Gud han er så fast en borg	(M. Luther, 1528)
487 Vor tro er den forvisning på	(J.H. Schrader, 1731 / H.A. Brorson, 1735)

41 Vær priset, Jesus Krist, Guds lam	(E. Perronet, 1779)
137 Vær velkommen Herrens år (advent)	(16. århundrede / N.F.S. Grundtvig, 1849)
489 Ængstede hjerte	(C.O. Rosenius, 1847)
280 Ånd over ånder, kom ned fra det høje	(J.N. Brun, 1786)

Sange

721 At begynde med dig, o min Frelser så kær	(Lina Sandell, 1875)
737 Bred dine nådes-vinger	(Lina Sandell, 1860, 1865)
3 Bryd ud, min sjæl med glædeslyd	(Lina Sandell, 1861)
600 Drag mig, o Jesus, ind i din favn	(L. Morris, 1898 / A. Bøtcher, 1906)
436 Dristig nu, mit bange hjerte (org.: Nu velan, mit bange hjerte)	(H.A. Brorson, 1735 / M.B. Landstad 1861)
490 Du evige klippe, hos dig er der ly	(W.O. Cushing, 1876)
437 Du kan ikke tro, o, men kære så hør	(C.O. Rosenius, 1853)
524 En underfuld frelser jeg ejer	(C.E. Breck, 1890 / Møllerup, 1905)
644 Er det ringe kår at tjene?	(Lina Sandell, 1871)
442 Er det sandt, at Jesus er min broder?	(Lina Sandell, 1863)
194 Fra frelseren på korsets træ	(K. Gleerup, 1913)
220 Han er opstanden, Halleluja	(B. Kyamanywa / Brodal, 1979)
694 Her, mens alt er stille	(E.M. Grimes, 1920)
400 Hvem som helst bliver frelst	(Nils Frykman, 1876)
592 Hvilken ven vi har i Jesus	(J. Scriven, 1855 / E. Heede, 1877)
672 Høstens Herre hører jeg nu kalde	(George Bennard, 1911)
140 I nat skal for- og fremtid mødes	(Jacob Paulli, 1902)
456 Jeg behøver dig, o, Jesus	(Fr. Whitfield, 1855 / Lina Sandell, 1857)
366 Jeg har en ven, som gav sit liv	(Vidar Kristensen, 1971)
31 Jeg kan ikke tælle dem alle	(Lina Sandell, 1880)
105 Jeg kender et navn med så dejlig en klang	(Per Nordsletten, 1883)
459 Jeg véd det Gud, jeg trænger til din tugt	(Zakarias Nielsen, 1894)

372 Klippe, du som brast for mig	(A.M. Toplady, 1775 / B. Ehrenborg-Posse, 1854)
655 Lev for Jesus! Det er livet	(Lina Sandell, 1873)
577 Lær mig at kende dine veje	(Jacob Paulli, 1902)
294 Løfterne kan ikke svige	(Lewi Pethrus, 1913,1915)
506 Med Gud og hans venskab	(C.O. Rosenius, 1851)
121 Navnet Jesus blegner aldrig	(David Welander, 1923)
8 O, at jeg kunne min Jesus prise	(Fr. Engelke, 1872 / Lars Oftedal, 1875)
342 O, hvor saligt her at vandre	(Joël Blomqvist, 1876)
83 O, Jesus åbne du mit øje	(Lina Sandell, 1861)
232 O salige stund uden lige	(Johan Halmrast, 1890)
681 O, send os ikke ud alene	(Jacob Paulli, 1882)
509 Om jeg havde alt, men ikke Jesus	(Anna H. Ölander, 1901)
379 Ren og retfærdig, Himmelen værdig	(Ole Brattekaas, 1895)
544 Salige vished! Jesus er min	(Fanny Crosby, 1873)
380 Se ej på mig	(Lina Sandell, 1864)
705 Sæt mig, så jeg ser dig Jesus	(Jonas Pettersen, 1904)
214 Tak, at du tog min byrder	(Trygve Bjerkrheim, 1972)
484 Vig ej fra mit hjerte	(C.G. Cassel, 1843 / C.O. Rosenius, 1850)
515 Vor store Gud gør store under', det største	(Per Nordsletten, 1891)

Disse 118 numre (15% af sangbogen) kan betragtes som en kanon af sange, som har gjort sig gældende i hele bevægelsen.³⁵ Når de ud af de 1439 sange er blevet valgt til den nye fællessangbog *Sange og Salmer*, kan de også betragtes som sange, som stadig er i brug.

³⁵ Denne kanonisering er naturligvis foreløbig og et udgangspunkt. Det vil vise sig i følgende udgaver af sangbogen om nogle ryger ud og/eller nye kommer til.

Salmerne

77 ud af de 117 numre er salmer, som deles med DDS. Adskillige af dem er kommet med i DDS fra missionsbevægelsen – fra *Hjemlandstoner* så forskellige salmer som *Dig være ære, Du som freden mig forkynder, Guds menighed er jordens største under, Guds Søn har gjort mig fri, Ja, engang mine øjne skal, Jeg er i Herrens hænder, Jesus – det eneste og Vær priset, Jesus Krist, Guds Lam!* Hertil kommer at C.O. Rosenius' salmer *Ængstede hjerte* og *På nåden i Guds hjerte* tidligt blev kernesalmer i den ny-evangeliske bevægelse (LM, ELM) før de kom med i DDS mange årtier senere.³⁶

Vel har DDS 2002 optaget nogle flere af bevægelsens sange i salmebogen i forhold til DDS 1953, men uanset hvad udgør denne gruppe i *Sange og Salmer* alligevel 66% eller 2/3 af kanon. Det er bemærkelsesværdigt, idet salmer ellers kun udgør 28% af numrene i *Sange og Salmer* og op til 35% i de tidligere sangbøger. Så det er oplagt at konkludere, at salmer fælles med folkekirkens salmebog (DDS) spiller en meget stor rolle i forhold til at finde fælles identitet i bevægelsens fællessang.

Det er også nævneværdigt at ingen af salmerne er skrevet af bevægelsens egne samtidige forfattere. C.O. Rosenius er undtagelsen, omend han hørte til den parallelle svenske bevægelse. Det kan der være flere årsager til. En årsag kunne være bevægelsens egen manglende tiltro til og dermed tilbageholdenhed omkring promovning af egne talenter. En anden kunne være en udbredt modvilje mod bevægelsens sange i det 20. århundredes salmebogskommissioner.³⁷ Desuden blev mange af Grundtvigs salmer også med tiden populære i den missionske bevægelse, og fem salmer fra listen er skrevet af ham.

Ser man på salmegruppens genrer er en del af dem ikke overraskende højtids-, årstids- og gudstjenestesalmer. Det er her salmedigtere som Grundtvig, Ingemann, Hostrup og Wexels primært gør sig gældende. Her findes også oversatte engelske lovsange og julesange. En anden lille gruppe er morgen- og aftensalmer. Her er salmer af Sthen, Kingo og Brandt repræsenteret. Disse faste nationale begivenheder til bestemte højtider bringer forskellige mennesker sammen.³⁸ Dette gælder også medlemmer af forskellige kirkelige retninger.

³⁶ Ifølge Jørgen Kjærgaards præsentation af salmerne (2003.2). Se også Nissen (2018) og Kofod-Svendsen (2018) for den historiske baggrund.

³⁷ Kjærgaard kommer ind på problemstillingen i sin salmehistorie. For eksempel var der skepsis mod sangene fra de engelsk-amerikanske vækkelser (2003.2), 219–223. Et andet eksempel er den for bevægelsen populære svenske digter Lina Sandell-Berg, som kun er repræsenteret med salmen *Ingen er så tryk i fare* i både DDS 1953 og 2002. Det kan godt undre, når hun er repræsenteret med 15 salmer i den seneste udgave af *Den svenska Psalmboken* (2002).

³⁸ Jævnfør Baunvig et al. 2025.

Der er en tendens i de fleste af salmerne, som kunne danne baggrund for en karakteristik af bevægelsens teologi og verdensbillede på tværs af forskellige tidsaldre. En stor gruppe af salmerne er fra pietismens tid. Femten af salmerne er af Brorson eller bearbejdet/oversat af ham. Den præ-pietistiske Paul Gerhardt³⁹ er repræsenteret med to salmer og den herrnhutiske Zinzendorf med en salme, *Min frelser mig af døden drog*. Dertil kommer salmen *I Jesus søger jeg min fred* med ukendt forfatter og udbredt pietistisk indhold. I denne salme har vi nemlig et fokus på det individuelle forhold til Gud i en indadvendt/mystisk kontemplation og hengivelse til Jesus. Den kan på flere måde stå som et repræsentativt eksempel for den karakteristiske salme i bevægelsen, og da forfatteren er ukendt, kommer indholdet til at stå i sin egen kontekst:

1. I Jesus søger jeg min fred,
al verden har kun smerte,
ved korset er mit blivested,
dér hviler sig mit hjerte,
dér kan jeg bo
i stille ro,
dér findes alt det, som min tro
så længselsfuld begærte.
2. Indtil jeg fandt det kildespring,
gik jeg på tørre veje,
jeg søgte trøst i mange ting,
de kunne ej fornøje
den sjæls-attrå,
som i mig lå,
enddog jeg ikke tænkte på
at søge til det høje.
3. Men, Herre, du forbarmed dig
og lod mig kærlig vare
ved nådens kald: Kom hid til mig,
her skal du bedre fare!
Immanuel
alene vel
husvale kan din arme sjæl
og fri af dødens snare.

³⁹ For en diskussion om Gerhardts forhold til pietismen – se Christian Bunnens (2005), 68–83.

4. Ak, måtte jeg nu idelig
ved dig, min Jesus, hænge!
Ak, måtte kun min sjæl i dig
sig daglig dybt indtrænge.
Så fik jeg fred,
så fandt jeg sted
for duens trætte fodefjed,
enddog det vared længe.

Dansk 1740.

Vi præsenteres for kampen for at vende sig bort fra 'verden' (v.1,2 og 4) og Jesu åbne arme for synderen (v.3). Denne indre kamp og erkendelse går igen i for eksempel *Bryd frem mit hjertes trang at lindre; Det koster mer, end man fra først betænker; Guds Søn har gjort mig fri*. Det kombineres ofte i en beskrivelse af Jesus og hans gerninger som i *Guds igenfødte, nylevende sjæle; Jesus, han er syndres ven; Jesus os til trøst og gavn*. En del af kampen går på troen i salmer som *Den tro, som Jesus favner og Vor tro er den forvisning på*.

De fleste af de ældre salmer før 1650 og de yngre salmer efter 1800 har ligeledes fokus på det individuelle forhold til Gud ud fra en indre kamp om tilegnelsen af evangeliet/Jesus. Der er for eksempel kontrasten mellem Gud og den kristne synder i salmer som *Af dybsens nød; Aldrig er jeg uden våde; Bliv hos mig kære Herre, Krist; Du, som freden mig forkynder; Gud efter dig jeg længes og Nu fryde sig hver kristen mand*. Der er sjælesorgen: trygheden i Jesu nærvær og troens tilegnelse af evangeliets lys i salmer som for eksempel *Du Herre Krist; På nåden i Guds hjerte og Ængstede hjerte*. Dette individuelle perspektiv på kampen for troens tilegnelse kommer også til udtryk i udvalget af højtidsalmer så som *Gør døren høj; Hil dig frelser og forsoner; Hjerte, løft din glædes vinger; Tak og ære være Gud; Julebudet til dem der bygge; Nu bede vi den Helligånd* (som dog har et kollektivt perspektiv); *Jesus lever, graven brast; Stat op min sjæl i morgengry*.

Et andet vigtigt tema, som er knyttet til kampen om troen, er fastholdelsen af Guds ord. Det gør sig gældende i Brorsons *Op, alle folk på denne jord*, men det findes også i andre tidsperioders salmer så som *Behold os, Herre ved dit ord; Gud lad dit ord i nåde lykkes; Guds Ord det er vort arvegods og Vor Gud, han er så fast en borg*.

Sangene

De øvrige 40 sange stammer med en enkelt undtagelse (*Dristig nu mit bange hjerte*) alle fra det 19. og 20. århundrede. Langt de fleste (27) er skandinaviske, hvoraf Lina Sandell er stærkest repræsenteret med 10 originale sange eller bearbejdelser. Dernæst fremstår Rosenius med tre sange. Den svenske ny-evangeliske bevægelse har altså fået en stærk og varig plads i den danske missionske vækkelse. Bemærkelsesværdigt er at ni af sangene er af norsk afstamning. Syv af sangene stammer fra anglo-amerikansk vækkelseskultur med bredt udbredte internationale slagere så som *Hvilken ven vi har i Jesus / What a friend we have in Jesus* og *Salige vished, Jesus er min / Blessed assurance, Jesus is mine*. Enkelte stammer fra andre kirkesamfund så som *Løfterne kan ikke svige* (pinsebevægelsen) eller *Navnet Jesus blegner aldrig* (Frelsens Hær). Som den eneste danske repræsentant fra bevægelsen er Jacob Paulli med *Lær mig at kende dine veje; O, send os ikke ud alene* og nytårssangen *I nat skal for- og fremtid mødes*. Set fra et sanghistorisk perspektiv har vækkelsen vel været åben for udenlandske strømninger fra vest, men det er rødderne i det lutherske Skandinavien som har sat den største indflydelse på bevægelsen.

Ser man på indholdet bekræfter de emnerne fra salmerne. Ud over lovsange (*Bryd ud min sjæl; En underfuld Frelser jeg ejer; Salige vished, Jesus er min; Tak at du tog mine byrder*), indlednings- og dagssange (*At begynde med dig; Bred dine nådes-vinger; Her mens alt er stille; Sæt mig så jeg ser dig Jesus*), højtidsange (*I nat skal for- og fremtid mødes; Han er opstanden, Halleluja; O salige stund uden lige*) er der et stærkt fokus på det individuelle forhold til Gud gennem en indadvendt/mystisk kontemplation og/eller hengivelse til Jesus. Mange af sangene betoner trygheden: intimiteten og 'hvilen' hos Jesus: *Dristig nu, mit bange hjerte; Du evige Klippe; Drag mig, o Jesus ind i din favn; En underfuld frelser jeg ejer; Er det sandt, at Jesus er min broder; Hvem som helst bliver frelst; Hvilken ven vi har i Jesus; Fra Frelseren på korsets træ; Jeg har en ven, som gav sit liv; Jeg kender et navn med så dejlig en klang; Klippe, du som brast for mig; Vor store Gud gør store under*. Det kommer også til udtryk gennem lovsangene samt dags- og indledningssangene, som alle i trinitarisk perspektiv har et entydigt fokus på Sønnen. Som i salmerne betoner nogle af sangene anfægtelsernes udfordringer i forhold til gudsforholdet: *Du kan ikke tro; Jeg behøver dig, o Jesus; Jeg ved det, Gud, jeg trænger til din tugt; Se ej på mig; Vig ej fra mit hjerte*. Desuden finder vi en lignende afstandtagen til 'verden' i sange som *Om jeg havde alt, men ikke Jesus* som i de pietistiske salmer.

Nogle sange har vægt på den kristne tjeneste: *Er det ringe kår at tjene; Høstens Herre hører jeg nu kalde; Lev for Jesus; O, send os ikke ud alene*. De findes også blandt salmerne: *Din rigssag, Jesus være skal; Du, Ånd fra kirkens første tider; Herre, jeg vil gerne tjene*. I denne gruppe udfoldes et større trinitarisk perspektiv, men tilgangen er stadig personlig, selv hvor der også optræder et fælles vi (for eksempel i *Er det ringe kår at tjene*).

Sangene bekræfter, ja på nogle områder styrker betoningen fra salmerne. Der en hovedvægt på et personligt, inderligt forhold til Jesus, hvis liv udfordres af tvivl og verdslighed. Der fremstår en kamp om at finde hvile i troen, som ofte må bedes (eksempelvis i *Jeg behøver dig, o Jesus* eller *Du evige Klippe*), forkyndes (eksempelvis i *Du kan ikke tro* eller *Løfterne kan ikke svige*) eller proklameres frem (eksempelvis i *Ren og retfærdig* eller *Salige vished*). Dette fokus går på tværs af sangenes tid og sted. Så sangene må også synes at være valgt ud fra dette kriterium: hvorvidt de afspejler en personlig gudsrelation og de udfordringer, man møder deri.

Konkluderende betragtninger

Denne store undersøgelse af de seneste 43 års ungdoms- og hovedsangbogsudgivelser indenfor den missionske bevægelse viser nogle karakteristiske træk. Ungdoms- og hovedsangbøgerne bekræfter dannelsen af en fælles bevægelse eller særlig folkekirkelige fløj, som har folkekirkelige salmer som en væsentlig del af dens fælles kanon og kulturarv.

Udover højtidsalmer er det primært salmer, der er karakteriseret ved fokus på det individuelle forhold til Gud ud fra en indre kontemplation og kamp om tilegnelsen af evangeliet/Jesus. Der er fokus på vækkelse, tjeneste og tilegnelse af Guds Ord. Internationale historiske bevægelser så som pietisme, ny-evangelikalisme og nutidig anglo-amerikansk evangelikalisme mødes og formes til en fælles åndelig arv med særlige teologiske og åndelige træk fra en international vækkelseskultur, som dog gennem tiderne er blevet rodfæstet i og tilpasset skandinavisk luthersk kristendom. I ungdomssangbøgerne bliver denne 'sangskat' fornyet gennem nye melodier og sange, som er knyttet til ungdomskulturen, og i nogle tilfælde bliver de gamle tekster udfordret af digteriske eksperimenter.

I samspillet mellem ungdoms- og hovedsangbøgernes fornyelse ses det hvordan den overleverede kanon indgår i bearbejdelser og tilpasning til nye generationers brug af nye musikalske og litterære genrer og udtryk. Fornyet af bevægelsens sangkultur gennem *Fællessang* er karakteriseret dels ved oversættelse af engelske og skandinaviske sange fra

evangelikalt kirkeliv; dels ved en ny generation af danske sangskrivere, som viderefører den overleverede tradition af fællesskab omkring højtidsange og kontemplation i forhold til tilegnelsen af Gud/Guds Ord. Så mens stil og genrer fornyes og forandres, fastholdes stadig det samme teologiske og åndelige fokus. Denne vægt på teologisk indhold frem for musikalske og litterære former sikrer en lovsangskultur, som er inkluderende for alle generationer samtidig med at den fastholder tidløse værdier.⁴⁰

Selvom der ikke mindst gennem Dansk Oase er små åbninger mod den folkekirkelige midte, er den klart dominerende tendens i ungdomssangen at knytte sig stærkere og stærkere til den anglo-amerikanske/internationale evangelikale populærmusikkultur (den såkaldte *Contemporary Worship Music, CWM*) domineret af kortere lovsangskor og performance-baseret lovsang frem for den traditionelle lutherske salmesang og traditionelle evangelikale fællessang omkring former med adskillige vers med eventuelt omkvæd. Det hænger sammen med, at de seneste sangskrivere også er komponister, fordi de i høj grad er udøvende musikere i en rytmisk performance- og scenekultur. På den måde afspejler sangbøgernes sange også den nyeste evangelikale lovssangskultur, hvor mange lovsange bliver kendte og udbredte gennem lovssangskoncerter af etablerede lovssangsgrupper.

Monique M. Ingalls har gennem forskellige studier af amerikansk evangelikal lovsangskultur i det 21. århundrede påpeget, hvordan der her er sket en radikal forandring med tiden. Parallelt med lokale gudstjenester og samlinger udvikles der særlige liturgiske rum omkring udøvende musikers performance gennem koncerter, sociale medier og uformelle sammenspilsgrupper, som grundlæggende udfordrer ikke bare lokale menigheds lovsangskultur, men hele sangbogskulturen, hvor det hidtil har været sang- og/eller salmebøger, som binder menigheder sammen.⁴¹ Der er en stigende tendens til at både nye og gamle sange distribueres virtuelt og løsrevet fra kanoniske sangbøger, hvormed der kan opstå en fremmedgørelse mellem medlemmer i lokale menigheder i forhold til en fælles 'sangskat'. *CWM*-kulturen udfordrer grundlæggende sangbogskonceptet, fordi fællessangs-fællesskabet i højere og højere grad knyttes til interregionale lovsangssessioner med storskærme i en interaktion med sociale medier på tværs af lokale menigheder, national kirkekultur og kirkeskel.⁴²

⁴⁰ Dette påpeges af Don Quantz som en løsning på de spændinger kanondannelse i kristne menigheder giver i vores tids omskiftende musikkultur (Quantz 2009: 38).

⁴¹ Ingalls 2018: 17–19.

⁴² Denne problemstilling synes Don Quantz at overse i sin behandling af kanonspørgsmålet, men her er der også sket en stærk udvikling indenfor de seneste 15 år. Arvid Asmussen påpeger denne blanding af på den ene side frigørelse fra traditioner og på den anden side behovet for en vejledet lovsangspraksis i denne lovsangskultur

Man kan følge en tilsvarende udvikling gennem *Fællessang*, som dog med den konservative fornyelse af de ældre salmer samt bidrag af danske digtere også viser andre veje. Teologisk og kulturelt set kan det betragtes som en fastholdelse af en luthersk lovsangstradition, hvor musikken er underordnet en klassisk fællessang omkring et strofisk digt på vers eventuelt med omkvæd. I *Sange og Salmer* forsøges der at finde en vej mellem den klassiske lutherske sang- og salmekultur og den moderne anglo-amerikanske lovsangskultur.⁴³ I sin undersøgelse af en anglikansk menighed i Nashville/Tennessee påpeger Ingalls, hvordan en stor lokal menighed med alle generationer repræsenteret forsøger at finde en vej mellem tradition og fornyelse ved at sørge for at gudstjenerne rummer en mangfoldighed af lovsangskultur fra traditionelle sange akkompagneret af orgel til moderne lovsang med band.⁴⁴ Her nævner hun konkret de nye sange af Townend/Getty som velegnede, fordi de netop er blevet skrevet med henblik på at forene menigheder, som var blevet splittet på grund af uenighed omkring musikalsk smag og stil.⁴⁵ Det kan også forklare Townend/Getty-sangen indførelse og popularitet i den missionske bevægelse i Danmark, fordi lovsangskulturen på mange måder inddrager og dermed afspejler den evangelikale i USA. Så ligesom St. Bartholomew i Nashville forsøger at finde sin egen vej med både fornyelse og tilpasning i en tid med stærke forandringer i lovsangskulturen, forsøger den missionske bevægelse noget lignende med sin egen tradition og særpræg.

En nedsat redaktion er i gang med at sammensætte en femte udgave af *Fællessang*. Det bliver interessant at se om den kan fastholde fællesskabet omkring sangbogen, eller om den bliver den sidste, inden lovsangskulturen helt bliver domineret af interregionale og virtuelle fællesskaber, for den bestandige indoptagelse af anglo-amerikansk evangelikal vækkelseskultur i bevægelsen er ikke blevet mindre. Det vil tilsvarende kunne øge en marginalisering af bevægelsen i det folkekirkelige fællesskab. Det ville være synd, for sangbøgerne rummer både fornyelsen af den danske lutherske salmetradition, som bevægelsen er en del af, og en stilmæssig fornyelse af den 'rytmiske kirkemusik'. Dermed går repertoiret fint i spænd med de to seneste salmebogstillæg, henholdsvis *100 salmer*, som

som et postmoderne træk (Asmussen 2008, 18ff.). Det vil også kunne forklare denne lovsangskulturs succes hos yngre generationer i det nye årtusindskifte, som er dybt præget af postmoderne strømninger.

I forhold til sang- og salmebøger påpeger Bendixen Rønkilde og Helboe Jørgensen, hvordan skærme binder salmerne til det gudstjenestelige rum på bekostning af privat brug (Bendixen Rønkilde & Helboe Jørgensen (2021): 37–38). På den måde er skærme med til at forstærke tendensen til at knytte fællessangen eksklusivt til særlige events.

⁴³ Dette er også en konklusion i Stella Skov Meldgaards speciale om den rytmiske lovsang i Danmark: 'Den rytmiske lovsang [i Danmark] henter en åndelig og litterær arv fra den ældre salme- og åndelige sangtradition og tager samtidens pop- og rockmusik i brug [...] Musikken er en syntese af afroamerikansk musik og dansk salmesang' (Meldgaard 2004: 98).

⁴⁴ Ingalls 2018: 107–141.

⁴⁵ Ingalls 2018: 122–123.

repræsenterer fornyelsen af den klassiske strofiske salme, og *Kirkesangbogen*, som repræsenterer en fornyelse gennem inddragelse af populærmusikalske genrer.⁴⁶

Kildemateriale

Fællessang (2017). Fredericia: Lohse

Fællessang (2010). Hillerød: LogosMedia.

Fælles Sang (2002). Fredericia: Lohses Forlag.

Fælles Sang (1996). Fredericia: Lohses Forlag.

Hjemlandstoner (1989). Fredericia: Lohses Forlag

Kristen Sang (1990). [København]: Kristeligt Forbund for Studerende

Kristen Sang (1972). Fredericia: Lohses Forlag.

Lovsynger Herren (1974). Fredericia: Lohses Forlag.

Ny Sang [1987]. [Hillerød]: Dansk Luthersk Forlag

Sange og Salmer (2013). Fredericia: Lohse

Solstrejf (1990). [Rønne]: ELM Forlag

Syng for Herren (2001). Rønne: ELM-Forlag

Tillæg til Kristen Sang (1984). København: Credo Forlag

Ung Sang (1991). Fredericia: Lohses Forlag

Ungdomstoner (1982). Fredericia: Lohses Forlag

Åndelige Sange og Salmer (1993). Hillerød: Dansk Luthersk Forlag

⁴⁶ Jf. de seneste to udbredte salmebogstillæg *100 salmer* (2016) og *Kirkesangbogen* (2018). Se også Skovsted 2023a og 2023b samt Marstal 2018: 39–43. Det er i den forbindelse misvisende, når Marstal påstår at *Kirkesangbogen* 'genindsætter den åndelige sang som kategori i dansk sangbogskultur' (43). Set fra den missionske vækkelsesbevægelse har bevægelsens åndelige sang måske nok været marginaliseret i den etablerede kirkelighed, men aldrig været fraværende.

Litteratur

Albrecht, Christoph (1995) *Einführung in die Hymnologie*. Göttingen: Vandenhoeck & Rubrecht.

Asmussen, Arvid Lagoni (2008) *Mellem individualitet og fællesskab: Karismatisk lovsang som et udtryk for postmoderne religiøsitet*. Aarhus Universitet: Speciale i musikvidenskab.

Baunvig Katrine Frøkjær, Anne Agersnap, Lea Wierød Borčak, Thomas Husted Kirkegaard & Sasja Emilie Mathiasen Stopa (2025) *Så syng da, Danmark – Dansk fællessangskultur i tal*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.

Bendixen Rønkilde, Jette & Johansen, Kirstine Helboe (2021) 'Skriften på væggen'. *Den sete kirke. Festskrift til Carsten Bach-Nielsen*. Red. Mattias Skat Sommer, Nils Arne Pedersen, Jette Bendixen Rønkilde & Rasmus H.C. Dreyer. Århus: Aarhus Universitetsforlag, 25–39.

Bunners, Christian (2005) 'Paul Gerhardt (1607–1676)'. *The Pietist Theologians*. Ed. Carter Lindberg. Malden/MA & Oxford: Wiley-Blackwell, 68–83.

Clausen, Karl (1958) *Dansk Folkesang gennem 150 år*. København: Fremad.

Dahlmann, Keld (2008) 'Århus Valgmenighed'. *Karismatisk fornyelse i Danmark*. Red. Bent Døssing Hansen & H.K. Neerskov. [Christiansfeld]: ProRex, 147–163.

Dahlmann, Sara (2002) *Enkelhed og transcendens. En undersøgelse af nyere former for menighedssang i Danmark: lovsangskor og taizésang*. Aarhus Universitet: Speciale i musikvidenskab.

Ingalls, Monique M. (2018) *Singing the Congregation. How Contemporary Worship Music Forms Evangelical Community*. New York/NY: Oxford University Press.

Ingalls, Monique M. (2017) 'Style Matters: Contemporary Worship Music and the Meaning of Popular Musical Borrowings'. *Liturgy*, 32/1: 7–15.

Kermode, Frank (2004) *Pleasure and Change. The Aesthetics of Canon*. Ed. Robert Alter. New York/NY: Oxford University Press.

Kjærgaard, Jørgen (2003) *Salmehåndbog. I. Salmehistorie*. København: Det Kgl. Vajsenhus' Forlag.

Kjærgaard, Jørgen (2003) *Salmehåndbog. II. Salmekommentar*. København: Det Kgl. Vajsenhus' Forlag.

Kofod-Svendsen, Flemming (2018) 'Ahnfelts sangbog'. *Hymnologi*, 3–4: 99–149.

Kofod-Svendsen, Flemming (2008) *Tro til tiden – Det kristne studenterarbejdes historie i Danmark*. Fredericia: Credo.

Larsen, Kurt E. (2022) *Kirkeretninger i Danmark*. København: Kristeligt Dagblads Forlag.

Larsen, Kurt E. (2011) *En bevægelse i bevægelse – Indre Mission i Danmark 1861–2011*. Fredericia: Lohse.

Marstal, Henrik (2018) 'Gamle rammer, nye måder? En undersøgelse af sangbogens institutionelle status i Danmark i det tidlige 21. århundrede'. *Danish Musicology Online*, Særnummer: 29–48.

Meldgaard, Stella Skov (2004) *Den Rytmske Lovsang i Danmark*. Københavns Universitet: Speciale i musikvidenskab.

Nissen, Peter E. (2018) 'Ny-evangelisk sang og musik. Sjælesorg i romantisk klædedragt'. *Hymnologi*, 1–2: 21–33.

Nord Hansen, Peter (2013) 'Forord'. *Sange og Salmer*. Fredericia: Lohse.

Olesen, Elith (1996) *De frigjorte og trællefolket – Amerikansk-engelsk indflydelse på dansk kirkeliv omkring år 1900*. Frederiksberg: Anis.

Pahus, Helge (2008) 'Løftet om Helligånden'. *Karismatisk fornyelse i Danmark*. Red. Bent Døssing Hansen & H.K. Neerskov [Christiansfeld]: ProRex, 41–56.

Quantz, Don (2009) 'Canons in Collision: Hymns and Contemporary Christian Music'. *Liturgy*, 24/4: 32–39.

Schwarz Lausten, Martin (2004) *Danmarks kirkehistorie*. København: Gyldendal.

Skovsted, Morten (2023a) 'En ægte, levende og lys sangtradition – om salmerne i Højskolesangbogen'. *Hvor jord og himmel mødes – Teologien i nyere salmer*. Red. Kirsten Nielsen. [Hjortshøj]: Syng Nyt, 440–444.

Skovsted, Morten (2023b) "'Rør blot ikke ved mine gamle salmer" – om at skrive salmer på skuldrene af traditionen'. *Hvor jord og himmel mødes – Teologien i nyere salmer*. Red. Kirsten Nielsen. [Hjortshøj]: Syng Nyt, 425–439.

Skyum-Nielsen, Erik (2014) 'Salmen som genre'. *Salmesang – Grundbog i Hymnologi*. Red. Peter Balslev-Clausen & Hans Ravn Iversen. København: Det Kgl. Vajsenhus' Forlag, 15–26.